

DE ONTBREKENDE SCHAKEL: EEN ECHTE MEERWAARDEBELASTING VOOR BELGIË

Samenvatting

Jozef Pacolet

Frederic De Wispelaere

Joris Vanormelingen

Projectleiding: Prof. dr. Jozef Pacolet

Onderzoek met de steun van het ACV-Mecenaatkrediet NBB

Gepubliceerd door
KU Leuven
HIVA ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING
Parkstraat 47 bus 5300, 3000 LEUVEN, België
hiva@kuleuven.be
www.hiva.be

© 2014 HIVA-KU Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	België gaat over de ganse lijn gebukt onder een hoge belastingdruk	5
3.	Ook de belastingen op vermogen zijn redelijk hoog.	6
4.	Wij blijven een paradijs van niet-belasten: de 'ondragelijke lichtheid' van sommige vormen van belasten en niet-belasten	8
5.	Internationaal perspectief	8
6.	Het vermogen van de Belgen	9
7.	Vermogensverdeling	10
8.	Optimale belastingen en het verruimd inkomensbegrip voor belasten naar draagkracht	12
9.	Ervaring met meerwaardebelasting in het buitenland	12
10.	Een invoering van een meerwaardebelasting voor particulieren in België	13
11.	Verdelingseffecten van dergelijke belastingen	17
12.	Conclusies	18

1. Inleiding

Het federale regeerakkoord Di Rupo I (2012-2014) voorzag in een belasting op de meerwaarden op aandelen in het kader van de vennootschapsbelasting: de meerwaarden zullen vrijgesteld worden op voorwaarde dat de aandelen ten minste één jaar in het bezit worden gehouden, en zoniet belast worden aan het specifiek tarief van 25%. Bij de voorafgaande onderhandelingen lag zelfs het voorstel op tafel om ook binnen de personenbelasting dezelfde belastingvoet als voor dividenden (25%) toe te passen op meerwaarden op aandelen en effecten die voortvloeien uit de verkoop binnen 1 tot 8 jaar. Meerwaarden gerealiseerd binnen 1 jaar zouden zelfs belast worden aan 50%. Om de beleggingskeuze neutraler te maken zou ook de fiscaliteit neutraler worden, wat ook de juridische vorm van de belegging moge zijn. Ook harmonisatie met de fiscaliteit in andere Europese landen drong zich op. Ook de NBB en het Planbureau stelden herhaaldelijk de afwezigheid vast van een meerwaardebelasting. De invoering van een verhoogde belasting voor de liquidatieboni, weliswaar met een overgangperiode, illustreert dat er een groeiende consensus is dat belastbaar inkomen ruim moet geïnterpreteerd worden, en op een gelijke wijze moet belast worden. In de Gemengde Commissie van Kamer en Senaat over de fiscale hervorming werden herhaaldelijk pistes geopperd van een meerwaardebelasting of een globalisering van bepaalde inkomens.

In voorliggende studie verricht met de steun van het Mecenaatkrediet van de NBB voor het ACV gaan wij na welke plaats een meerwaardebelasting kan innemen in het huidige Belgische belastingstelsel in het algemeen en in de belasting op het vermogen in het bijzonder¹.

Wij geven achtereenvolgens een overzicht van het huidige belastingstelsel en de omvang daarvan in België, de plaats daarbinnen van de belastingen op vermogen, de evolutie in het Belgische vermogen, de theoretische wenselijkheid van een ruim inkomensbegrip voor belastingen naar draagkracht, de wijze dat in het buitenland belastingen op meerwaarden wel terug te vinden zijn en tenslotte een raming van wat zo een meerwaardebelasting in België zou kunnen opbrengen.

Alhoewel het onroerend vermogen een belangrijk deel van het vermogen is, en van diverse vormen van belastingen en niet-belastingen, wat in onze studie ook beschreven wordt, gaan wij in de voorstellen van een meerwaardebelasting enkel in op de roerende inkomsten. De fiscaliteit van het onroerend vermogen werd recent in een reeks van studies grondig doorgelicht.²

2. België gaat over de ganse lijn gebukt onder een hoge belastingdruk

Anno 2013 is de welvaart gecreëerd in België goed voor een Bruto Binnenlands Product (BBP) van 382 miljard euro. Het overheidsbeslag van fiscale en parafiscale ontvangsten en overige ontvangsten is goed voor 197 miljard euro. De overheidsuitgaven zonder rentelast bedragen 195 miljard euro, waar bovenop nog eens 12,5 miljard euro rentelasten komen. Het zadelt ons op met een tekort van 10,5 miljard euro. De totale fiscale en parafiscale ontvangsten stegen tussen 1991 en 2013 van 41,3% naar 45,7% van het BBP.

De fiscale ontvangsten bestaan voornamelijk uit personenbelasting, vennootschapsbelasting, indirecte belastingen, heffingen op vermogen en werkelijke sociale zekerheidsbijdragen. De structuur oogt enigszins stabiel, wat ook kan verwacht worden. Het schip van staat kan zich niet teveel schommelingen in zijn ontvangsten veroorloven. Toch is er de jongste jaren in vergelijking met het

¹ Wij danken het ACV voor de mogelijkheid die zij ons gunde om binnen hun Mecenaatkrediet van de Nationale Bank van België hier onderzoek over te doen. Wij danken in het bijzonder Chris Serroyen en Koen Meesters van de studiedienst van het ACV om dit thema te prioriteren, in het kader van een rechtvaardige fiscaliteit. Wij hopen met dit onderzoek het vakverbond te helpen in hun strijd voor een rechtvaardige fiscaliteit.

² Zie G. Goeyvaerts, M. Haffner, K. Heylen, K. Van den broeck, F. Vastmans, S. Winters & E. Buyst (2014), Onderzoek naar de woonfiscaliteit in Vlaanderen, Deel 5. Samenvatting, CES – KU Leuven).

begin van de jaren negentig een gedaald aandeel van personenbelastingen en sociale zekerheidsbijdragen, terwijl de indirecte belastingen (BTW) iets gestegen zijn alsook de vennootschapsbelastingen. Wij kijken telkens naar het %. De vennootschapsbelasting schommelt rond de 3,5% en was relatief belangrijker geworden dan in het begin van deze beschouwde periode, en in 2006/2007 zelfs gegroeid tot 3,7% van de totale fiscale en parafiscale ontvangsten. Voor ongeveer eenzelfde bedrag ontvangen de ondernemingen overigens ook subsidies. Ons interesseert hier vooral in welke mate kapitaal of kapitaalinkomen wordt belast.

3. Ook de belastingen op vermogen zijn redelijk hoog.

Belastingen op vermogen of vermogensinkomen kunnen onder verschillende vormen voorkomen. Een niet-limitatieve lijst is de volgende:

- Inkomstenbelasting
- Vennootschapsbelasting
- Roerende voorheffing
- Onroerende voorheffing
- Registratierechten.
- Schenkingsrechten
- Erfenisrechten
- Beurstaksen
- Vermogensbelasting
- Meerwaardebelasting

Deze belastingen zijn terug te vinden in drie grote categorieën van belastinginkomsten voor de Belgische overheden: belastingen op vermogensinkomsten, te vinden bij de directe belastingen onder voornamelijk de roerende en onroerende voorheffing, inkomen op vermogen en vermogenstransferten, voornamelijk de erfenis en schenkingsrechten en belastingen op vermogenstransacties, voornamelijk de registratierechten. Een eerste reeks van vermogensheffingen zijn goed voor, anno 2012, 3,1 miljard euro. Deze vermogensheffingen zijn over de jongste twintig jaar quasi verdubbeld als % van het BBP. De vermogensinkomstenbelasting is te zoeken in de directe belastingen zelf via de roerende en onroerende voorheffing. Deze zijn samen goed voor 9 miljard euro. De derde categorie, vermogenstransactiebelastingen, is goed voor 3,8 miljard euro, vooral via registratierechten. Samen ongeveer 16 miljard euro of 4,4% van het BBP. Dit is 10% van de totale fiscale en parafiscale opbrengsten. In 2013 is dit gestegen tot 18,7 miljard euro of 4,9% van het BBP.

Tabel 1. Totaal belastingen op vermogen, vermogensinkomen en vermogenstransacties in België, 1995-2013

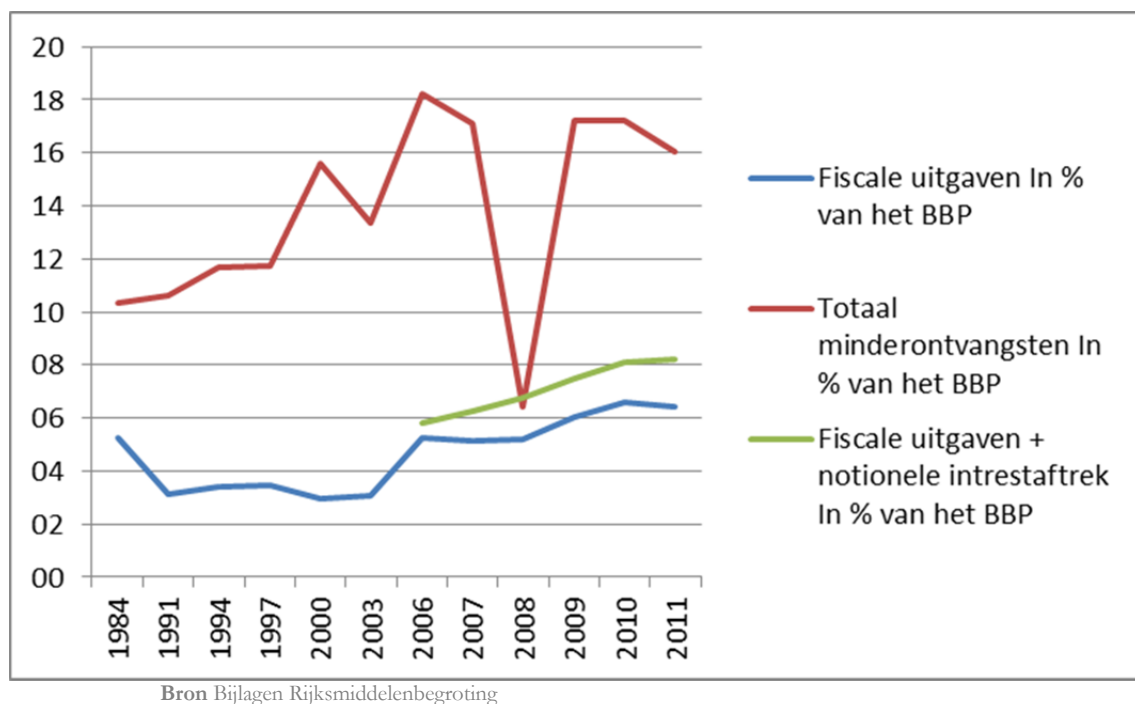
	in miljard euro					in % van het BBP					in % van fiscale en parafiscale ontvangsten
	Belasting op vermogen (1)	Belasting op vermogensinkomsten (2)	Totaal belastingen op financiële en kapitaal transacties (3)	Totaal (1) + (2) + (3)	Fiscale en parafiscale ontvangsten	Belasting op vermogen (4)	Belasting op vermogensinkomsten (5)	Totaal belastingen op financiële en kapitaal transacties (6)	Totaal (4) + (5) + (6)	Fiscale en parafiscale ontvangsten	Totaal
1995	0,8	5,5	1,5	7,7	89,0	0,4	2,6	0,7	3,7	42,8	8,7
1996	0,8	5,3	1,7	7,8	91,9	0,4	2,5	0,8	3,7	43,4	8,5
1997	0,8	5,7	2,0	8,5	97,3	0,4	2,6	0,9	3,8	43,9	8,7
1998	1,0	5,6	2,3	8,8	102,4	0,4	2,4	1,0	3,8	44,5	8,6
1999	1,0	5,5	2,4	8,9	106,5	0,4	2,3	1,0	3,7	44,6	8,3
2000	1,2	5,5	2,5	9,2	111,7	0,5	2,2	1,0	3,6	44,2	8,2
2001	1,2	5,7	2,4	9,4	115,0	0,5	2,2	0,9	3,6	44,3	8,1
2002	1,3	6,1	2,4	9,7	119,4	0,5	2,3	0,9	3,6	44,4	8,1
2003	1,4	6,1	2,5	10,0	121,3	0,5	2,2	0,9	3,6	43,9	8,3
2004	2,2	6,3	2,7	11,2	128,5	0,7	2,2	0,9	3,9	44,1	8,7
2005	1,9	6,8	3,1	11,8	133,8	0,6	2,2	1,0	3,9	44,1	8,8
2006	2,2	7,2	3,5	12,9	139,4	0,7	2,3	1,1	4,0	43,7	9,2
2007	2,2	7,6	3,7	13,5	145,0	0,7	2,3	1,1	4,0	43,2	9,3
2008	2,4	8,1	3,5	14,0	150,6	0,7	2,3	1,0	4,0	43,5	9,3
2009	2,2	7,4	3,1	12,8	145,6	0,7	2,2	0,9	3,7	42,8	8,8
2010	2,6	7,8	3,5	13,9	153,6	0,7	2,2	1,0	3,9	43,2	9,1
2011	2,8	8,4	3,8	14,9	161,0	0,8	2,3	1,0	4,0	43,6	9,3
2012	3,2	9,6	3,8	16,5	168,3	0,9	2,5	1,0	4,4	44,8	9,8
2013	4,0	10,8	3,9	18,7	168,3	1,0	2,8	1,0	4,9	44,1	11,1

Bron Eigen verwerking data uit gedetailleerde nationale rekeningen-ESR 1995, Belgostat online (NBB)

4. Wij blijven een paradijs van niet-belasten: de 'ondragelijke lichtheid' van sommige vormen van belasten en niet-belasten

Maar tegelijk blijven wij een fiscaal paradijs van het niet belasten en stijgende fiscale uitgaven, deels ook voor het vermogen. In 'De kost van fiscale en parafiscale uitgaven' (Pacolet, J. & Strengs, T.) trokken wij reeds in 2011 aan de alarmbel door er op te wijzen dat over alle mogelijke vormen van fiscale uitgaven en 'verminderingen en vrijstellingen die minderontvangsten voor de staat meebrachten', België de jongste jaren (tot 2007 liepen de cijfers) was uitgegroeid tot een waar fiscaal paradijs. Op alle mogelijke domeinen, met alle mogelijke argumenten, werd een gunstbehandeling gegund in de fiscaliteit (en ook in de parafiscaliteit, maar dit is minder gedocumenteerd). Dit was de jongste jaren, ondanks de precaire budgettaire situatie en nood aan budgettaire consolidatie, verder toegenomen. Sparen, vermogensvorming, vermogensinkomen, het kreeg daar vaak een prominente plaats in. Nu een goede drie jaar later, en met vier extra jaren in de statistiek, is de omvang van de totale minderontvangsten voor de Belgische overheid ongeveer constant gebleven op 60 miljard euro, maar de echte fiscale uitgaven zijn nog verder gestegen. Indien wij rekening houden met de notionele interest die wel geen echte fiscale uitgave meer is, maar de opvolger van een vroegere fiscale uitgave met name de coördinatiecentra, dan zijn de eigenlijke fiscale uitgaven gestegen van ongeveer 4% van het BBP naar 8% van het BBP tussen de jaren '90 en vandaag. De totale minderontvangsten slaan op ongeveer 16% van het BBP. Het is de (voor de openbare financiën) 'ondragelijke' kost van/'lichtheid' van de belasting voor sommigen.³

Figuur 1. Fiscale uitgaven en totaal minderontvangsten, in percentage van het BBP, 1984-2011

5. Internationaal perspectief

In alle mogelijke internationale statistieken wordt België gekenmerkt door een hoge fiscale en parafiscale druk en een hoog niveau van overheidsuitgaven. Het is de keuze van een maatschappijmodel met een goed uitgebouwde verzorgingsstaat, het 'Rijnlandmodel'. Algemeen aanvaarde parameters als de impliciete belastingdruk op arbeidsinkomen, op kapitaal en op consumptie wijzen er telkens

³ Vrij gebruik naar de roman van Milan Kundera 'De ondraaglijke lichtheid van het bestaan'.

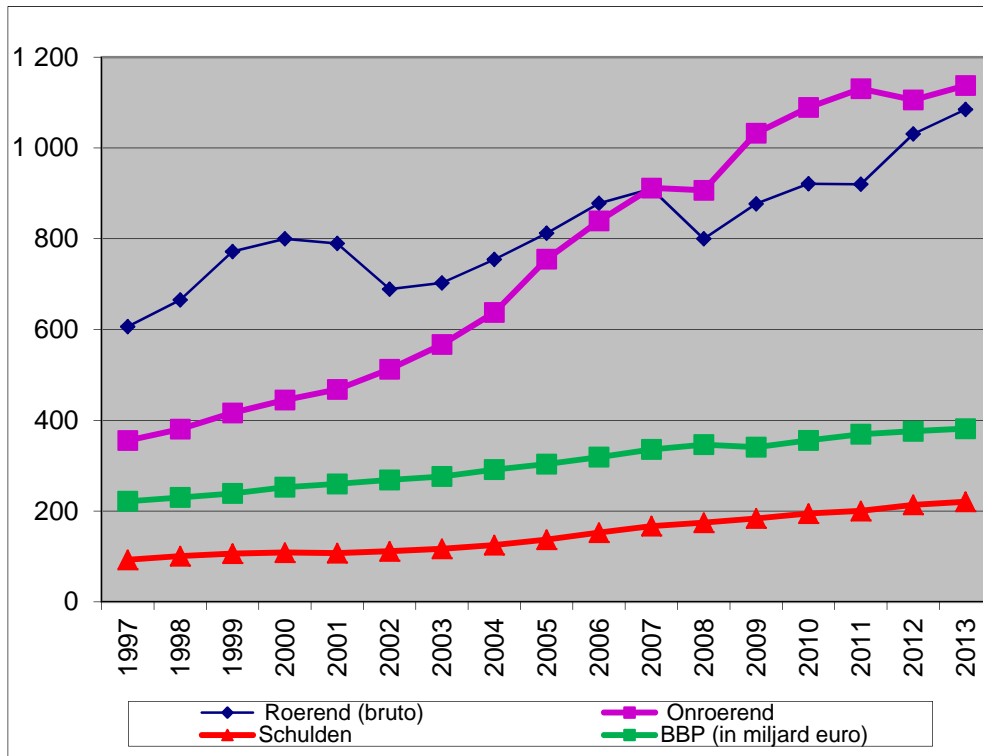
op dat in België de belastingdruk voor alle belastbare basis hoog is. Hierboven wordt nog maar eens bevestigd, en in stijgende mate, dat ook de fiscale uitgaven aanzienlijk zijn, zodat een deel van de belastbare basis niet wordt belast. Voor diegenen die daar niet van genieten is de belastingdruk nog hoger. Het is een algemeen aanvaard principe dat het er op aan komt om de belastbare basis te verruimen door alle inkomens aan belastingen te onderwerpen, en zo weinig mogelijk uitzonderingen te voorzien, voordat men de belastingdruk kan verlagen. Het komt ook overeen met overwegingen van optimale belastingen die zo weinig mogelijk discriminerend mogen zijn, op een zo ruim mogelijke basis worden geheven en dus lager kunnen zijn. Ook de belastingen op vermogen vallen in internationaal perspectief redelijk hoog uit, en met een relatief groot gewicht van onroerende voorheffing, registratierechten en erfenisrechten is de belasting op het vastgoed redelijk hoog, wat ook in de andere landen de enige mogelijkheid blijkt te zijn om redelijke inkomsten te realiseren.

Dit moet wel in perspectief worden gesteld met de omvang van het vermogen van de Belgen.

6. Het vermogen van de Belgen

België staat anno 2013 voor 2 223 miljard euro bruto vermogen van de huishoudens waarvan 1 138 miljard euro onroerend vermogen en 1 085 miljard euro roerend vermogen. Na aftrek van een totale schuld van 220 miljard euro blijft een netto vermogen over van 2 002 miljard. Van het financieel vermogen is 343 miljard euro belegd in deposito's (waarvan 230 miljard euro op spaarboekjes), 88 miljard euro obligaties, 250 miljard euro aandelen (waarvan 62 miljard euro beursgenoteerd), 122 miljard euro in collectieve beleggingsfondsen en 270 miljard euro in verzekerings-technische reserves. In de voorbije decennia is het vermogen van ongeveer 4 keer het BBP gestegen naar 5 keer. Hierbij is het financiële vermogen minder sterk gestegen, onder meer onder invloed van dalende rendementen en drie beurscrisissen op een goede 10 jaar tijd. Daartegenover staat een spectaculaire toename van het onroerend vermogen, ook omwille van aanzienlijke waardeinstijgingen.

Figuur 2. Evolutie van het nominaal BBP en vermogen, in miljard euro (1997–2013)

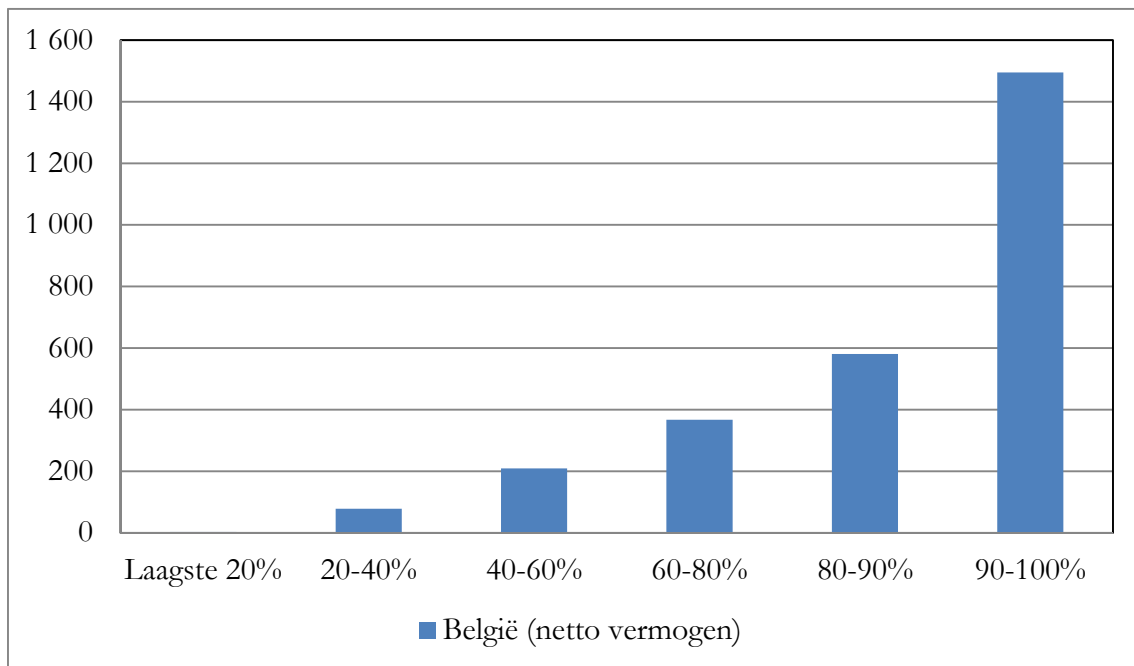

Bron ESR 1995, Belgostat online (NBB)

7. Vermogensverdeling

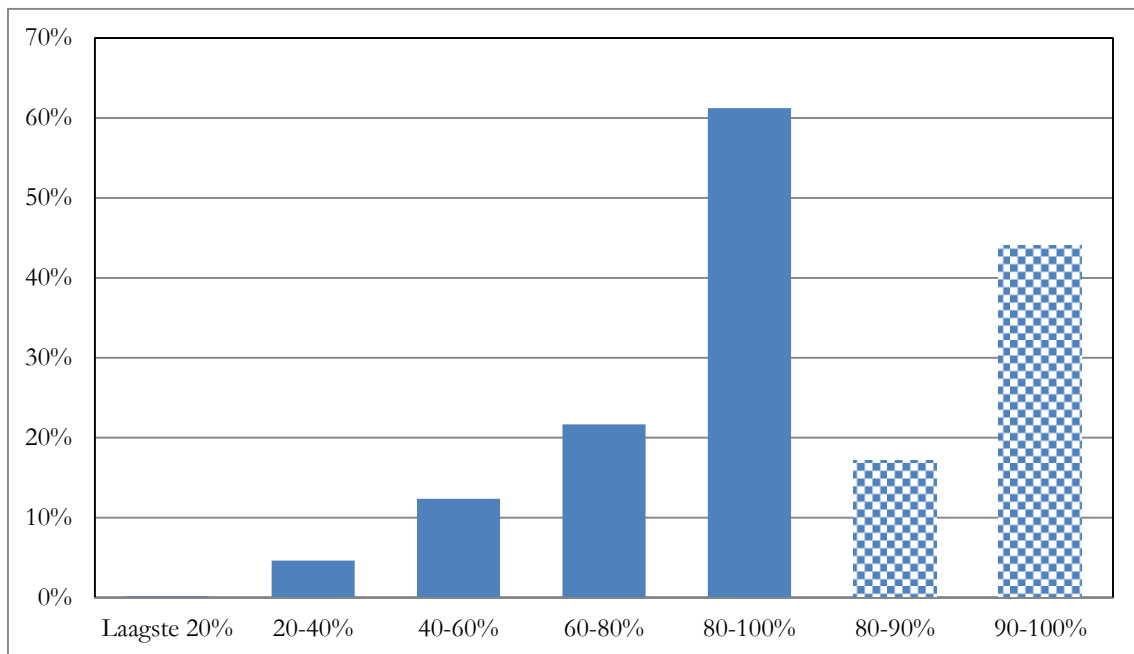
Ook in internationaal perspectief valt dit hoge vermogen op, zoals recent nog eens kon opgemaakt worden uit de vermogensenquête die in een aantal landen van de Euro-groep is georganiseerd. Deze enquête leert ons iets over de vermogensverdeling. Het gemiddeld vermogen per huishouden, hier verdeeld naar vijf kwintielen en de hoogste twee decielen, is amper bestaande bij het laagste kwintiel tot bijna 1,5 miljoen euro voor het hoogste deciel. Het gemiddeld inkomen per huishouden varieert van 8 000 euro per jaar tot 180 000 euro in het hoogste deciel. Onder meer door het ruim verspreide woningbezit, waar men overigens ook een relatieve geringe schuldgraad voor heeft, is in vergelijking met een aantal buurlanden dit vermogensbezit evenwichtiger verspreid, dit in tegenstelling tot het inkomen dat iets ongelijker verdeeld is. Maar in alle geval blijft het ongelijk verdeeld: in de 10 procent hoogste vermogens is het gemiddeld netto vermogen (roerend en onroerend) 1,5 miljoen euro per huishouden. Deze 10% grootste vermogens bezitten 44% van het totale netto vermogen. De laagste 60% van de vermogens zijn goed voor 20% van het totaal. Belastingen op vermogen en vermogensinkomsten zijn dus bij uitstek geschikt om progressiviteit in belastingen te brengen.

Figuur 3. Verdeling van het totaal netto vermogen naar kwintiel en twee hoogste decielen, in 1 000 euro per huishouden, België, 2010

Bron Traitement des données de fichier Excel The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey (ECB, 2013)

Figuur 4. Verdeling van het totaal netto totaal vermogen naar kwintiel en twee hoogste decielen, in percentage van het totaal vermogen, België, 2010

Bron Eigen verwerking van data uit excelbestand The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey (ECB, 2013)

8. Optimale belastingen en het verruimd inkomensbegrip voor belasten naar draagkracht

Twee belangrijke theoretische begrippen worden tegenwoordig gehanteerd om na te denken over de fiscale hervorming, met name ‘optimale belastingen’ en ‘een verruimd inkomensconcept’.⁴ Belastingen hebben zowel een allocatieve, herverdelende, stimulerende als stabiliserende functie. Optimale belastingen moeten efficiëntie en billijkheid verzoenen en toch nog voldoende inkomsten opbrengen om de taken die de overheid wenst op te nemen, te financieren. Het heffen van belastingen leidt tot een afwijking in de normale vraag en aanbod van goederen en diensten, arbeid, kapitaal, wat tot gevolg heeft dat één van de partijen een verlies leidt ten opzichte van de situatie zonder belastingen, maar dat er ook een extra welvaartsverlies is omdat het activiteitsniveau verschuift. Het is de efficiëntiekost van belastingen. Het komt er dus op aan belastingssystemen te vinden die het minst welvaartsverlies veroorzaken. Er zijn hiervoor een aantal stelregels: een belasting is efficiënter naarmate het tarief lager is, naarmate de grondslag of heffingsbasis minder prijsgevoelig is (‘elastisch’), naarmate zij dus minder kan gesubstitueerd worden door andere activiteiten. Een derde regel is dat het welvaartsverlies ook minder groot is naarmate alle activiteiten op dezelfde manier worden belast zodat er geen substitutie of ontwijking mogelijk is. Het efficiëntie argument pleit dus ‘voor en belasting met een laag heffingstarief en een ruime belastingbasis’ wat dan ook de aanbeveling is van de OESO.

De herverdelende functie van de belastingen brengt ons op de vraag of men moet bijdragen in de belastingen op basis van de baat (het profijtbeginsel) of op basis van de draagkracht. Wat de bijdragecapaciteit betreft wordt regelmatig naar de Schanz-Haig-Simons definitie verwezen van inkomen als ‘het bedrag dat een persoon zou kunnen uitgeven zonder de waarde van zijn vermogen aan te tasten’ (A. Decoster & C. Valenduc, 2011, p. 75). Het gaat hier over een ‘verruimd inkomensconcept’ of ‘comprehensive income’ dat regelmatig zal opduiken in de discussie over vermogensinkomen en vermogensmeerwaarden. Het begrip heeft een voorgeschiedenis die terug gaat tot einde van de negentiende eeuw, maar wordt thans meer en meer naar voor geschoven om ook een zo ruim mogelijke basis te definiëren voor de belastingen. Een belasting op de meerwaarden past hierin, en heeft dan ook in tal van landen een plaats gevonden in het belastingstelsel. Het heeft een solide theoretische grondslag.

9. Ervaring met meerwaardebelasting in het buitenland

Diverse recente studies van de OESO geven een overzicht van de plaats van belasting op meerwaarden in het totale belastingstelsel, illustrerend dat het niet alleen wenselijk is, maar ook doenbaar is. Belastingen op meerwaarden worden bekeken samen met de belasting op kapitaalinkomsten (dividend en intresten), en zowel meerwaarden op roerend als onroerend vermogen worden bekeken. De modaliteiten kunnen echter uiteenlopend zijn, en kunnen ook veranderen in de tijd omwille van politieke keuzes. België blijkt hier, samen met een paar andere landen, een uitzondering te vormen, zowel in de behandeling van de meerwaarden als het mogelijke tarief. De meerwaardenbelasting is vooreerst een combinatie van de vennootschapsbelasting en de belasting op dividend/meerwaarde. Hier zou België al een uitzondering vormen niet zozeer door het nominale tarief van de vennootschapsbelasting, maar door het werkelijke tarief dat aanzienlijk gereduceerd wordt, voor wie er kan van genieten, door de notionele interest. Maar ook voor de rest zijn de meerwaarden vrijgesteld in België. Internationaal blijkt verder dat men de belasting al dan niet globaliseert en taxeert tegen de marginale aanslagvoet of tegen een lager vlak tarief. De globalisatie kan voor een bepaald gedeelte gebeuren of volledig. Verder kan er gedifferentieerd worden in functie van de duur van het aanhouden van bepaalde activa, waarbij de op korte termijn gerealiseerde meerwaarde doorgaans belast wordt als normaal inkomen, terwijl de op langere termijn gerealiseerde meer-

4 Zie onder meer A. Decoster, C. Valenduc (red.) (2011), *Belastingen en fiscaal beleid in België*.

waarde aan een lager of forfaitair tarief wordt belast of zelfs helemaal niet meer wordt belast. Gerealiseerde meerwaarden op vastgoed worden ook, al dan niet gemoduleerd naar de duur van de belegging, belast of zij worden vrijgesteld als het gaat om de eigen woning. Doordat de belasting vaak geïntegreerd is in de overige inkomstenbelastingen is het moeilijk om een overzicht te krijgen van de werkelijke opbrengst. Daarom bekeken wij een aantal landen meer in detail.

Wij zijn nader ingegaan op de modaliteiten van de meerwaardebelasting in de VS waar het stelsel, als toepassing van zo een verruimd inkomensconcept als ideale belastingbasis, reeds van in de jaren '20 wordt gehanteerd. De meerwaarden op korte termijn worden als normaal inkomen belast, de meerwaarden op meer dan 1 jaar worden belast tegen een vlak tarief van 15%, met een uitzondering voor belastingplichtigen in de laagste inkomensschijf waar het 0% is, en voor de hoogste inkomensschijf waar het 20% wordt. Daarnaast bespraken wij het stelsel voor twee Europese landen met een zichtbare hoge opbrengst voor een meerwaardebelasting. In het VK is sinds 1985 een 'capital gains tax' (CGT) van kracht. De eigen woning is vrijgesteld, alsmede een eerste schijf. Eerst werd het belast tegen de marginale aanslagvoet, nadien wordt een vlak tarief gehanteerd, eerst van 30% later van 18%. Ondernemers verkrijgen in 2008 een verlaagd tarief van 10%. Het is evenwel geen garantie voor een hoge totale opbrengst uit kapitaal, omdat er tal van andere opbrengsten lager kunnen uitvallen. De ervaring in de VS en het VK leren dat het ook een erg volatiele belasting is. Zo schommelde de opbrengst in de recente periode in de VS tussen 0,2% en 0,9% van het BBP. In het VK was de opbrengst in 2009 0,35% van het BBP. Ook in Frankrijk is een meerwaardebelasting ingesteld. De meerwaarden op korte termijn worden geglobaliseerd. De meerwaarden op lange termijn worden belast tegen 16% + 15,5% sociale bijdragen. De eigen woning is vrijgesteld; de overige meerwaarden op vastgoed zijn belast tegen 19% + 15,5% sociale bijdragen. Voor meerwaarden boven 50 000 euro geldt een bijkomende heffing van 2 tot 6%.

Wij beschrijven ten slotte het regime van een vermogenswinstbelasting in Nederland die berekend wordt op basis van een forfaitaire opbrengstvoet van 4%, waarop een vlak tarief van 25% belastingen wordt geheven. De 4% stond voor zowel de mogelijke meerwaarde als de jaarlijkse opbrengst. Thans komt men tot de conclusie dat die 4% waarschijnlijk te hoog was. De opbrengst van de belasting bedroeg in 2011 0,6% van het BBP.

Er stellen zich bij veel van deze stelsels problemen van fiscale planning, mogelijk liquiditeitsproblemen als men de jaarlijkse meerwaarde zou willen belasten, of lock in effecten als men de realisatie van de meerwaarde probeert uit te stellen, en daarmee ook de belasting op deze meerwaarde uitstelt in de hoop dat van uitstel ooit afstel komt. Ook de volatiliteit van de opbrengst is een punt van zorg.

10. Een invoering van een meerwaardebelasting voor particulieren in België

Wij berekenen ten slotte wat de opbrengst van de invoering van een meerwaardebelasting in België zou kunnen zijn. In de besprekingen van de Gemengde Commissie Senaat en Kamer over de fiscale hervorming werd vanuit de Hoge Raad voor Financiën de moeilijkheid gesignaleerd om een exacte raming te maken van een belasting op meerwaarden omdat er geen statistieken bestaan over de gerealiseerde meerwaarden. In het verleden maakten wij een raming van dergelijke opbrengsten door van de groei van het totaal nominaal vermogen, het macro-economisch sparen af te trekken. Het leverde in de toen beschouwde periode een substantieel bedrag op aan meerwaarden en dus ook aan mogelijke belastingopbrengsten. Wij hadden toen roerend en onroerend vermogen samen genomen, zoals ook zou kunnen volgens sommige voorstanders van het verruimd inkomensbegrip als ideale basis voor een belasting naar draagkracht.

Nu beschikken wij via de Financiële rekeningen, zoals zij ook recent zijn gebruikt in het Jaarverslag 2013 van de NBB, een meer exacte raming van dergelijke meerwaarden. Voor de periode 1999 tot 2013 is de nominale aangroei van het financieel of roerend vermogen gekend, en ook de jaarlijkse nieuwe verwerving van financiële activa. Het verschil tussen beide staat voor de waarderings-

effecten of de meerwaarde. Deze meerwaarde is beschikbaar voor het totale vermogen en voor het (al dan niet beursgenoteerde) vermogen belegd in aandelen. Wij hanteren nu de hypothese dat op de jaarlijkse genoteerde meerwaarde een meerwaardebelasting wordt geïnd van de huidige roerende voorheffing van 25%. De periode waar wij naar de meerwaarde op financiële activa aan het kijken zijn, blijkt echter atypisch. Over de periode 1999 tot 2013 blijkt dat voor de totale financiële activa deze meerwaarde zelfs negatief is geweest. Ook op de aandelen is de gecumuleerde meerwaarde beperkt. De financiële activa hebben immers twee zware en een derde iets minder zware beurscrisis meegemaakt, wat zijn sporen heeft nagelaten. Zo noteren wij serieuze minwaarden in 2002 en 2008, wat normaal ook tot terug te betalen belastingen zou moeten leiden indien zowel meer- als minwaarden in aanmerking worden genomen voor de belastingen. Gecumuleerd over de ganse periode zouden op alle financiële activa een negatieve belastingopbrengst gerealiseerd worden. Dit zou ook het geval zijn geweest indien men zich zou beperken tot meerwaarden op aandelen.

In de meest recente periode zijn de meerwaarden opnieuw positief en zelfs substantieel. Een belasting van 25% zou het jongste jaar (2013) zelfs 8,7 miljard euro of 2,27% van het BBP uitmaken voor het totale financiële vermogen en 5,2 miljard euro of 1,36% van het BBP voor het vermogen belegd in aandelen. De berekeningen op basis van het totale vermogen zijn louter theoretisch want zij staan haaks op het feit dat men een deel van deze activa juist een gunstiger fiscaal statuut geeft, wat betreft inkomsten en meerwaarden. Een ander deel wordt wel al belast, tegen een gunstig tarief (bijvoorbeeld bij het pensioensparen, verzekeringen, beleggingsfondsen in obligaties).

Tabel 2. Vorming nieuwe financiële activa en waarderingseffecten in de financiële activa huishoudens, 1999-2013, in miljard euro

	Totaal Financiële activa				Totaal Aandelen				Totaal vastrentende effecten			
	Aangroei financiële activa	Vorming nieuwe activa	Waarderings-effecten	Meerwaarde *	Aangroei aandelen	vorming nieuwe activa aandelen	Waarderings-effecten	Meerwaarde *	Aangroei vastrentende	Vorming nieuwe activa	Waarderings-effect	Meerwaarde *
1999		24,9				1,2				5,3		
2000	25,2	19,9	5,3	0,68	8,3	-2,8	11,1	4,84	2,2	2,3	-0,1	-0,06
2001	-16,9	22,9	-39,7	-4,95	-28,0	-1,6	-26,4	-11,10	-1,8	-2,3	0,5	0,34
2002	-87,9	19,6	-107,4	-13,66	-79,9	1,3	-81,2	-38,71	-11,6	-7,8	-3,8	-2,49
2003	29,4	23,6	5,8	0,83	11,3	-5,4	16,7	12,82	-17,6	-12,3	-5,3	-3,75
2004	50,2	15,4	34,8	4,78	28,6	-1,5	30,0	21,27	-18,7	-17,3	-1,4	-1,12
2005	57,9	24,5	33,4	4,29	5,4	-9,7	15,2	8,93	-11,2	-13,3	2,1	1,97
2006	40,1	17,4	22,7	2,71	21,9	-3,0	24,8	14,18	-17,5	-14,4	-3,1	-3,31
2007	11,3	27,9	-16,6	-1,89	-0,9	6,5	-7,4	-3,76	-3,4	-5,0	1,7	2,20
2008	-60,3	25,1	-85,4	-9,62	-44,5	11,8	-56,3	-28,71	14,5	12,1	2,4	3,24
2009	69,7	33,0	36,8	4,45	28,5	7,5	21,0	13,85	11,1	7,5	3,6	4,16
2010	32,3	28,1	4,2	0,47	4,5	4,0	0,5	0,28	-3,9	-4,5	0,6	0,63
2011	33,8	32,5	1,4	0,15	10,3	1,8	8,5	4,62	10,5	10,9	-0,4	-0,43
2012	67,4	21,6	45,8	4,76	32,6	2,3	30,3	15,54	-7,0	-9,6	2,7	2,54
2013	54,1	19,5	34,7	3,36	22,8	2,1	20,7	9,10	-10,1	-10,0	-0,1	-0,08

* Meerwaarde als % uitstaand bedrag jaar voordien.

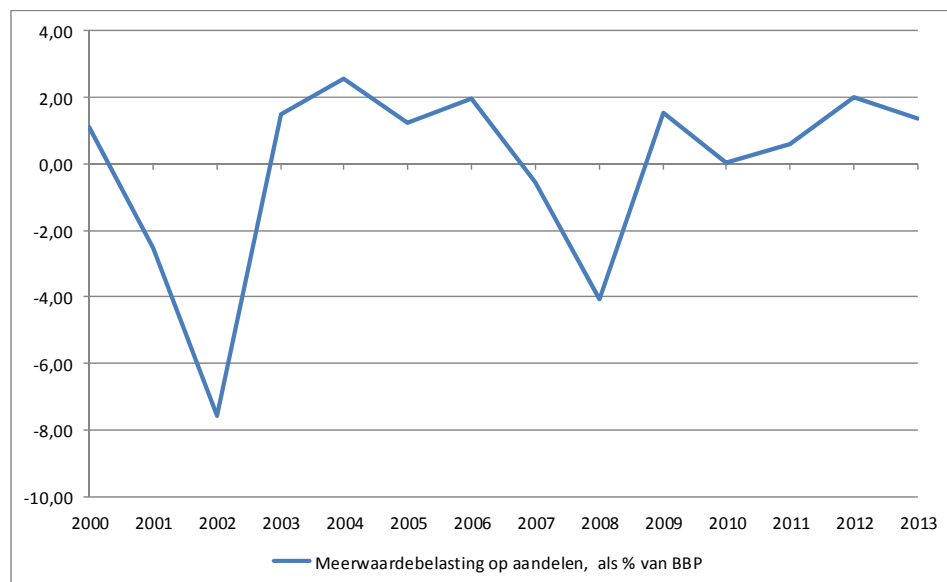
Bron Eigen verwerking data uit gedetailleerde nationale rekeningen-ESR 1995, Belgostat online (NBB)

Tabel 3. Belasting van 25 % op meerwaarde totaal financiële activa en totaal aandelen, in miljard euro en in % van het BBP, België, 2000-2013

	In miljard euro		In % van het BBP	
	Meerwaarde-belasting 25% op totaal aantal financiële activa	Meerwaarde-belasting 25 % op aandelen	Meerwaardebelasting 25% op totaal aantal financiële activa	Meerwaardebelasting op aandelen
2000	1,33	2,78	0,53	1,10
2001	-9,94	-6,60	-3,82	-2,54
2002	-26,85	-20,30	-10,00	-7,56
2003	1,45	4,17	0,52	1,51
2004	8,71	7,51	2,99	2,58
2005	8,35	3,79	2,75	1,25
2006	5,67	6,21	1,78	1,95
2007	-4,15	-1,85	-1,23	-0,55
2008	-21,35	-14,08	-6,16	-4,06
2009	9,20	5,25	2,70	1,54
2010	1,05	0,13	0,30	0,04
2011	0,34	2,13	0,09	0,58
2012	11,46	7,57	3,05	2,01
2013	8,66	5,18	2,27	1,36

Bron Eigen verwerking data uit gedetailleerde nationale rekeningen-ESR 1995, Belgostat online (NBB)

Figuur 5 Evolutie mogelijke opbrengst meerwaardebelasting op aandelen via roerende voorheffing (25%), België, 2000-2013, uitgedrukt in % van het BBP

Bron Eigen verwerking data uit gedetailleerde nationale rekeningen-ESR 1995, Belgostat online (NBB)

De meerwaarden worden echter meestal slechts belast bij de realisatie, waarover hier dus geen informatie beschikbaar is. Daar kan men als referentie nemen de opbrengst die men in het buitenland kan realiseren met bepaalde meerwaardebelastingen. Deze schommelen van 0,2 tot 1% van het

BBP, wat zou neerkomen op een opbrengst voor België van 2013 van een kleine 0,8 tot 4 miljard euro.

Bedragen die echter moeten afgezet worden met de andere elementen die men in België hanteert in de belasting op vermogen, vermogensinkomsten en vermogenstransacties.

Een heikel punt zullen de periodes zijn waarin er minwaarden worden genoteerd.

De meerwaarden op onroerend vermogen, dat de NBB voor de eerste 9 maanden van 2013 raamde op 19,9 miljard euro (en zelfs de meerwaarde op het financieel vermogen voor die periode van 13,8 miljard euro overtrof) laten wij hier buiten beschouwing om hier niet de discussie over de woonfiscaliteit te voeren.⁵ Men noteert enkel dat meestal de eigen woning in andere landen is uitgesloten, maar ook dat dit louter theoretisch niet het geval hoeft te zijn. Vooralsnog hebben wij dat hier wel gedaan.

De meerwaarden die in de vennootschapsbelasting zijn vrijgesteld om dubbele belasting te vermijden hebben en wij hier ook niet verder in rekening genomen. De omvang daarvan is overigens een belangrijk deel van de fiscale minderontvangsten reeds geraamd door de overheid.

11. Verdelingseffecten van dergelijke belastingen

Voor 2013 hebben wij de theoretische vermogensmeerwaarde ook toegepast op de verdeling van het vermogen naar inkomenskwintiel en de twee hoogste decielen.⁶ De vermogenswaarden zijn nog van 2010. Het meerwaardepercentage is echter dit van 2013, met name 3,36%. Tegen een gemiddeld rendement van 3,36% zou het mediaan vermogen in het hoogste deciel een meerwaarde realiseren van 10 339 euro. De belastingkost zou voor dat mediaan vermogen 2 585 euro bedragen, wat een verhoging in procentpunt van de belastingdruk op hun inkomen van 4,22% zou uitmaken. Maar bij minwaarden zou het omgekeerde kunnen gebeuren. Voor het mediaan inkomen in de twee laagste kwintielen, die amper een netto financieel vermogen hebben⁷, is ook de meerwaarde te verwaarlozen en stijgt hun belastingdruk met amper 0,09 en 0,46 procentpunt.

Tabel 4. Meerwaardebelasting is een progressieve belasting, mediaancijfers in euro per huishouden

Verdeling in kwintielen naar netto vermogen	Financieel vermogen	Bruto inkomen	Meerwaardepercentage van 0,47 in 2010 *			Meerwaardepercentage van 3,36 in 2013 *		
			Meerwaarde financieel vermogen 2010	Opbrengst roerende voorheffing meerwaarden, tarief van 25 %	Fiscale druk meerwaardebelasting op bruto inkomen (in %)	Meerwaarde financieel vermogen 2013	Opbrengst roerende voorheffing meerwaarden, tarief van 25 %	Fiscale druk meerwaardebelasting op bruto inkomen (in % punten)
Laagste 20%	2 000	17 900	9	2	0,01	67	17	0,09
20-40%	18 400	33 700	86	22	0,06	618	155	0,46
40-60%	20 300	35 300	95	24	0,07	682	171	0,48
60-80%	66 400	47 600	311	78	0,16	2 231	558	1,17
80-90%	166 400	47 500	780	195	0,41	5 591	1 398	2,94
90-100%	307 700	61 300	1 442	361	0,59	10 339	2 585	4,22

* Percentage meerwaarde wordt berekend o.b.v. de verhouding tussen de gerealiseerde meerwaarde in het betreffende jaar en het uitstaande bedrag financieel vermogen het jaar voordien.

Bron Eigen verwerking data uit gedetailleerde nationale rekeningen-ESR 1995, Belgostat online (NBB) en data uit excelbestand The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey (ECB, 2013)

⁵ Er loopt op dit ogenblik in opdracht van een Vlaamse Overheid een studie over deze woonfiscaliteit aan het CES en HIVA van de KU Leuven, in samenwerking met TU Delft.

⁶ Een kwintiel is de verdeling van de beschouwde groep in vijf gelijke delen, die elk dus 20% uitmaken van het totaal aantal personen, gerangschikt van laag naar hoog. Een deciel is de verdeling in 10 gelijke groepen die elk 10 % uitmaken.

⁷ Wij nemen in elk kwintiel hetzelfde opbrengstpercentage. In werkelijkheid zullen de grote vermogens vermoedelijk ook professioneler beleggen en een hogere meerwaardepercentage realiseren. De progressiviteit is hier dus mogelijks onderschat.

12. Conclusies

Een meerwaardebelasting bestaat in tal van landen. De belasting op meerwaarden heeft een gezonde theoretische basis in het zoeken naar een efficiënte belasting met een brede basis en een belasting naar draagkracht. Het is in veel gevallen een instrument geweest om te vermijden dat belasting wordt vermeden door omzetten van courante inkomsten in meerwaarden. Maar dat kan ook op andere manieren vermeden worden. Het is in alle geval ook een belasting die de hoogste inkomens en vermogens het zwaarste treft zodat zij misschien niet zozeer de hoge opbrengsten zal verzekeren, maar wel de progressiviteit zal verbeteren.

De belasting op meerwaarden wordt in ons land al herhaaldelijk gesignaleerd als de ontbrekende schakel in een rechtvaardig belastingstelsel. Onder bepaalde vormen bestaan er reeds elementen van in België, bijvoorbeeld de invoering van een roerende voorheffing op de obligatiefondsen en meer recent ook het optrekken van de belasting op liquidatieboni voor vennootschappen.

Wij namen in deze studie twee hypothesen aan, met name dat de meerwaarde op het totale financiële vermogen wordt belast, en dat dit enkel op de meerwaarden op aandelen wordt geheven. In 2013 zou de meerwaarde op de totale financiële activa 35 miljard euro bedragen, en een belasting van 25% (het huidige tarief van de roerende voorheffing) zou 8,7 miljard euro extra inkomsten in theorie kunnen opleveren, of 2,3% van het BBP. De meerwaarden op aandelen bedroegen 20,7 miljard euro en een belasting van 25% zou daarop 5,2 miljard euro opleveren, of 1,4% van het BBP. Dit alles weliswaar onder de hypothese dat alle meerwaarden die zich aftekenen in de evolutie van de koersen van de vermogensactiva, ook daadwerkelijk zouden gerealiseerd worden, quod non. In de landen waar een meerwaardebelasting werkelijk wordt gehanteerd, varieert de opbrengst (die bovendien sterk kan schommelen) van 0,2 tot soms 1,4 en 1,6% van het BBP. Binnen deze vork situeert zich vermoedelijk de bijkomende opbrengst die men zou kunnen realiseren.

Het is evenwel geen garantie voor meer belastingopbrengsten, onder meer doordat in het buitenland er tal van uitzonderingen, vrijstellingen en aparte verlaagde tarieven worden gehanteerd en waarvoor in België vaak ook al aparte regimes bestaan. De belasting op meerwaarden zal dan ook bij de invoering moeten afgewogen worden met alle vormen van belasting op vermogen en vermogensinkomsten en vermogensoverdrachten en de vrijstellingen en fiscale uitgaven die men daarentrent geïnstalleerd heeft. Misschien kan het herroepen van al deze voordelen ook al meer opbrengen dan de nieuwe belasting ooit zou kunnen opbrengen.

De (her)invoering kan enkel een ontbrekende schakel zijn in een ruimere fiscale hervorming waarin verschuivingen in de volledige belastingmix en de mix van fiscale uitgaven en vrijstellingen worden bekeken. De hierboven gebruikte opsomming illustreert ook de complexiteit van een veelvoud van belasten en niet belasten, zodat elke hervorming hopelijk ook een vereenvoudiging met zich zal meebrengen.